

זמן הפסח

Rabbi Belizon

תשע"ח

1. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נח עמוד א

משנה. תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. **חל ערב פסח להיות בערב שבת - נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה, גמרא.** מנא הני מילי? - אמר רבי יהושע בן לוי: דאמר קרא אאת הכבש אחד תעשה בבקר ואת. והפסח אחריו הכבש השני תעשה בין הערבים, חלקהו לבין שני ערבים, שתי שעות ומחצה לכאן שתי שעות ומחצה לכאן, ושעה אחת לעשייתו. מתיב רבא: בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. ואי סלקא דעתך בשמונה ומחצה דאורייתא - היכי מקדמינן ליה? - אלא אמר רבא: מצותו דתמיד משינטו צללי ערב. מאי טעמא - דאמר קרא בין הערבים - מעידנא דמתחיל שמשא למערב. הלכך, בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר בעליה חלבי השלמים ואמר מר: (עליה חלבי השלמים) - עליה השלם כל הקרבנות כולם - מאחרינן ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה. בערבי פסחים, דאיכא פסח אחריו - קדמינן ליה שעה אחת, ועבדינן ליה בשבע ומחצה. חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת - מוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה

2. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נח עמוד ב

תנו רבנן: מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר - תלמוד לומר לומר אוערך עליה העלה. מאי תלמודא? - אמר רבא: בהעלה - עולה ראשונה. ומנין שאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים - תלמוד לומר גוהקטיר עליה חלבי השלמים. מאי תלמודא? - אמר אביי: **עליה שלמים**, ולא על חבירתה שלמים. - מתקיף לה רבא: אימא שלמים הוא דלא נקריב, הא עולות נקריב! - אלא אמר רבא: השלמים - עליה השלם כל הקרבנות כולן

תנו רבנן: תמיד קודם לפסח, פסח קודם לקטרת, קטרת קודמת לנרותיאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים...
לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים בלבד

ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת, ונרות, ופסח, ומחוסר כפורים בערב הפסח שטובל שנית ואוכל את פסחו לערב. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה, שטובל ואוכל בקדשים לערב. **בשלמא לתנא קמא: יבא עשה דפסח שיש בו כרת, וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת.** אלא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא, מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה? - אמר רבינא אמר רב חסדא: הכא בחטאת העוף עסקינן

3. תוספות מסכת פסחים דף נט עמוד א

יאחר דבר כו' - אע"ג דתמיד תדיר איצטריך למיכתב דה"א שהפסח יקדים משום עליה השלם

4. תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צא עמוד א

איבעיא להו: תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחט לשאינו תדיר, מאי? מי אמרינן: כיון דשחטיה מקריב ליה, או דלמא יהיב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר, והדר מקריב לשאינו תדיר? ש: דא"ר יוחנן, הלכה: מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין. ה"נ כיון דמטי זמן תפלת מנחה, כמאן דשחיטי תרוייהו דמי. אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא: שחטו קודם חצות - פסול, מפני שנאמר בו אבין הערבים, **קודם לתמיד - כשר, ויהא ממרס בדמו עד שיזרוק הדם. הכא במאי עסקינן - כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא**

5. שו"ת שאגת אריה (ישנות) סימן יז

ואיכא למידק מאי פשט מפסח דשחטו קודם לתמיד דממרס בדמו לקדים ושחט לשאינו תדיר הא טעמא דתמיד קודם לפסח משום דיאחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים לדבר של"נ בו אלא בין הערבים בלבד וכדנתיא ר"פ

ת"נ (ד' נט) וכיון דגלי רחמנא גבי פסח בהדיא שיאחר משל תמיד הילכך אפי' קדים ושחטיה מאחרין ליה אבל גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר אכתי י"ל כיון דשחטיה מקריב ליה. דהא מצינו כה"ג גבי תפילין של יד ושל ראש דאם פגע של ראש תחלה צריך להעביר על אותה מצוה ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש כמש"כ בש"ע א"ח סי' כ"ה וכ"פ ש"פ וטעמא דמילתא דאע"ג דאין מעבירין על המצות מ"מ הואיל וכתב רחמנא בהדיא גבי תפילין והיה לאות על ירך והדר ולטוטפות בין עיניך מוטב שיעבור על אותה המצו' משיעבור על מש"כ בתורה. והכא נמי איכא למימר כה"ג דגבי פסח דכתיב קרא להדיא דיהא מאוחר לשל תמיד לפיכך אפי' אם שחטו יעבור על אותו מצוה של פסח ושל תמיד קדים אבל קדים שחטיה לשאינו תדיר ברישא י"ל כיון דשחטיה מקריב ליה ולא יעבור עה"מ משום מעלות תדיר. וכ"ש למסקנא דמשמע דאם לא קדים ושחטיה לתמיד דזורק לדם הפסח קודם לתמיד ואמאי כיון דכתב רחמנא בהדיא דתקדום תמיד לפסח יעבור עה"מ של פסח ויקדים לתמיד תחל' כדאמר גבי תש"י וש"ר. דהא דמביעי' לן בקדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא דדילמא כיון דשחט מקריב לו מטעמא דקדים והתחיל במצותו הוא דמביעי' לן דילמא משום א"מ על המצות קדים לתדיר שהרי אתינן למיפשט לה מברכת היין ומתפלת מנחה דקדמי לשל מוסף משום דתדירי וכמש"כ שם והוי דומיא דהא דתפילין של יד ושל ראש. אלא וודאי ש"מ דהאי בה"ע דכתב רחמנא גבי פסח לא קאי אשאר כל עבודות אלא אשחטינו לחוד. וא"כ גבי שאר עבודות לא נאמר בין הערבים אלא בערב לחוד וגבי תמיד הא כתיב נמי בע"ה ושקולין הן ואין לאחד דין קדימה על חבירו מן המקרא אלא כיון דשחטיה הקדמות לכל העבודות ונאמר בה בערב ובה"ע מאוחרת לתמיד כ"ש שאר עבודות שמאוחרים לה. הילכך היכא דעבר ושחט לפסח ברישא תו אין דין קדימה לתמיד על שאר עבודות של פסח מן המקרא כיון דלא קאי עלייהו בה"ע. אלא שראוי להקדים תמיד לשאר עבודות של פסח מסברא משום דתמיד תדיר הוא הילכך דמי לקדים ושחטי' לשאינו תדיר. וא"ש נמי למסקנא דאם לא קדים ושחטיה לתמיד אחר הפסח מקריב לפסח ברישא דכיון דשחטיה אין מעבירין על המצות ומקריב ליה וכיון דבה"ע דפסח לא קאי אלא אשחטיה לחוד' ולא אשאר עבודו' א"כ שאר עבודות של פסח לבד משחטיה כשרים אפי' מפלג המנחה ולמעלה עד צה"כ שהוא לילה וכדכתיבנא

6. רש"י מסכת פסחים דף סא עמוד א

ואם נזרק - קודם לתמיד - כשר, דאף על גב דאמרן (פסחים נט, א) יאחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים וגו' - לא מיפסיל בהכי

7. מנחת חינוך פרשת בא מצוה ה

ובשו"ת ש"א דיני תפלה סי' י"ז הקשה הא דבעי' בזבחים צ"א דאם עבר ושחט השא"ת ברישא אי מקרבינן ליה. וכ"ש לפי המסקנא דאם לא שחטי' לתמיד ברישא דמקריבין את הפסח קודם דא"מ עה"מ ואמאי כיון דכתבה רחמנא בהדיא דתקדים תמיד לפסח ה"ל להעביר עה"מ כמו תש"י וש"ר דמעבירין עה"מ ומניח ש"י קודם ע"ש באריכות ולפמש"ל בעזרה"י ל"ק כלל דהתורה לא כתבה כלל דהפסח מאוחר לתמיד רק זמן הפסח מתחיל קצת לאח"ז התמיד וכשהגיע זמן הפסח גם כן חיוב התמיד להקדים רק מחמת תדיר ול"ש עליה השלם כיון דהתורה גילתה דלגבי פסח ל"ש עשה דהשלמה וממילא התמיד קודם מחמת תדיר א"כ שפיר מביא הש"ס להא דקדם ושחט שא"ת מהמשנה דשחט הפסח קודם לתמיד דמבואר התם דהגיע זמן הפסח אך ששחטו קודם לתמיד ועבר על תדיר ולפי המסקנא בלא שחטי' לתמיד קודם מקריב את הפסח משום שא"מ עה"מ דאלימ' ממעלות תדיר אבל כל עיקר קדימת התמיד לאחר שהגיע זמן הפסח הוא רק מחמת תדיר

8. תוספות מסכת פסחים דף ה עמוד א

לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים - הקשה רשב"א היכי יליף מהכא דחמץ אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד ששחטו לפני חצות פסול וא"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבת תמיד וי"ל כיון דדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך

9. מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף ה עמוד א

לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. וא"ת והא תמיד נשחט בשש ומחצה והפסח אינו נשחט עד לאחר התמיד ולפחות צריך בתמיד לתשלום השעה. א"ל דזמן שחיטת הפסח מיהא מתחילת שבע הוא אלא דתמיד מעכבו אי דאם הקדים פסח לתמיד כשר כדלקמן בתמיד נשחט

10. רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק א

שחיטת הפסח אחר חצות, ואם שחטו קודם חצות פסול, ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים, אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות מתחילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום, **ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר ויהיה אחד ממרס בדם הפסח עד שיזרק דם התמיד ואחר כך יזרוק דם הפסח אחריו, ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר**

11. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף ה עמוד א

12. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ה

לאחר חצות מיד כשר קודם לתמיד כשר. ותני כן **יכול אם קדם פסח לתמיד לא יואחר התמיד** תלמוד לומר תעשה ריבה

13. רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק א

אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים, וכן מחוסרי כפורים מקריבין כפרתן אחר תמיד של בין הערבים ביום ארבעה עשר כדי שיהיו טהורין לאכול פסחיהן לערב

14. צל"ח מסכת פסחים דף נח עמוד א

במשנה בערבי פסחים וכו'. **נקט ערבי פסחים לשון רבים**, נלע"ד דהא דמקדימין לתמיד הוא משום שיהיה זמן לפסח שקרב אחריו, והיה מקום לחלק בין פסח ראשון לשני, דבפסח ראשון דגם הקטרת אימורי הפסח צריכין להיות בעוד יום דבלילה הוא יום טוב ואין עולת חול קריבה בי"ט, לכך הוצרכו להקדים התמיד לפי שלא יספיק הזמן מתשעה ומחצה עד הלילה לגמור הקרבת הפסחים עם הקטרת אימוריהם, משא"כ בפסח שני שהלילה היא חול יכול להקטיר האימורין בלילה, אין צורך להקדים התמיד, **לכך שנינו בערבי פסחים שגם בפסח שני הדין כמו בראשון**

ומכאן יש ראייה דגם פסח שני זמנו אחר תמיד של בין הערבים, והתוס' ביומא דף כ"ט ע"ב [בא"ד אלא] נסתפקו בזה

15. צל"ח מסכת פסחים דף נח עמוד א

שם **והפסח אחריו**. זה קאי אכולי בבי דלעיל דתמיד פסח אחר התמיד של בין הערבים, **ומה שהוצרך כלל לאמרו והרי מרישא מוכח דמקדימין התמיד בכל ערבי פסחים**

16. תלמוד בבלי מסכת מנחות דף מט עמוד א

ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר, ולא את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת, ולא את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים

17. גור אריה שמות פרשת בא פרק יב

כדרך שאין מחמיצין וכו'. כלומר בודאי פשטיה דקרא אתא שלא יחמיץ את המצה, דהא 'מצה' כתיב, ומדהוציא בלישנא "ושמרתם את המצות", והוי ליה למכתב 'תשמרו מחמץ', מאי "ושמרתם את המצות", אלא לדרוש דכשם שאין מחמיצין את המצות, כך אין מחמיצין את המצוות. ואם תאמר מאי ענין זה לזה שתולה המצוה במצה, דטעמא דשייך במצה לא שייך במצוה, ומכל שכן שדבר תימה שרש"י הביא מדרש זה (מכילתא כאן) תוך פירושו, והוא רחוק מאוד מפשוטו, יראה דודאי טעם אחד לשניהם, כי אסרה התורה החמץ (פסוק טו), ואסרה גם כן

העיכוב עד שתבא לידי חימוץ, שהרי לא הספיק להחמיץ. וענין זה היה מפני שנגלה מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולא הספיק עסתם להחמיץ (הגדה של פסח). ומאחר שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים אין כאן עיכוב, כי מעשיו במהירות ובכח גדול עד שאין כאן עיכוב. והענינים השכליים פעולתם שלא בזמן, לפי שהם אינם תחת הזמן ואינם פועלים בתנועה שממנה הזמן, ולפי מדריגת חשיבותם פעולתם בלי זמן. ולכך ציווה שאין מחמיצין את המצה להודיע כי פעולת השם יתברך בלי זמן כלל. ואף מצות אלהים, שהיא דבר ה', 'הבא לידך אל תחמיצנה', כי דבר ה' הוא מוטל עליו לעשות בלי זמן, לא כמו דברים של חול שהם גשמים שהם תחת הזמן נתונים, אבל אלו דברים אינם תחת הזמן, וצריך לעשות אותם מיד. וזהו דעת חכמים כאשר תדקדק בהם. ואם הוא מחמיץ את המצה פוגם את המצה כאילו היתה דבר שהוא תחת הזמן. ומזה תבין כי מה שאין מחמיצין את המצה ואת המצה ענין אחד הוא, שאין שם ענין זמן באלו דברים. ואלו דברים הם דברים ברורים מאוד למבין, והארכנו בהם בספר גבורות